

V I T A R O V A T

Hozzászólás Stefanovits Pál és Máté Ferenc: Javaslat a hazai láptalajok osztályozásához című dolgozatához

KABAR ZOLTÁN és SZABOLCS ISTVÁN

Helyiipari Kutató Intézet, Budapest

A talajokkal foglalkozó szakemberek mind örömmel üdvözölhetik a szerzők fenti című javaslatait. A láptalajok terén annyiféle elnevezéssel és osztályozással találkozunk, hogy legfőbb ideje az egyes fogalmakat szabatosan meghatározni. Szabadjon ezért a kérdéshez a tőzeggel foglalkozók részéről is hozzászólni s egy pár fogalmat tisztázni, illetőleg módosító javaslatokat tenni.

Mindenekelőtt javasoljuk a felláp-alláp kifejezés helyett a mohaláp-rétláp elnevezések használatát. Ez a kérdés már megvitatásra került annak idején az MTA tőzegbizottságában, s ezután a tőzegszabványokba is a mohaláp-rétláp elnevezés került. A felláp a német Hochmoor rossz fordítása és sok félreértésre adott okot, mert a kérdéssel közelebbről nem foglalkozók azt hiszik — miként azt a szerzők maguk is bizonyára többször tapasztalták —, hogy a felláp valamilyen a hegyekben vagy dombokon fekvő lápképződmény. A német Hochmoor viszont azt akarja kifejezni, hogy a mohaláp rendesen a keletkezési góceknál az egymásra települő moharétegek miatt felmagasodik, s szélein lencseszerűen ellapul. A rétláp-mohaláp elnevezést alkalmazta dr. László Gábor is „A tőzeglápok és előfordulások Magyarországon” c. munkájában.

Egyöntetűség kedvéért javasoljuk továbbá az országos szabványban elfogadott elnevezések használatát, pl.: a szuroktőzeg helyett „érett tőzeg”, átmeneti tőzeg helyett „vegyes tőzeg” volna alkalmazandó.

Az 1. táblázatban a talajtípus két első rovatába csupán a mohaláptalaj és rétláptalaj megnevezés felvételét javasoljuk. A „nádas, sásos, gyékényes” felsorolást, mivel az nem teljes, célszerű volna elhagyni. Tőzegalkotó növényzet ugyanis ezeken kívül is van: hazánkban is találunk pl.: a kisbalatoni rétláp déli részén, főleg fás-erdei tőzeget.

Feltétlenül tisztázni kell a „kotu” fogalmát, mert az alatt mindenki mást és mást ért. Vizsgáljuk meg ezért a keletkezését. Tudjuk, hogy a tőzeglápok lecsapolásával a tőzegesedés folyamata megszűnik, a láp pusztulni kezd. A talajvízszint fölé kerülő tőzegréteg szervesanyaga a levegő és aerob mikroorganizmusok hatására bomlani kezd. Elveszti növényi szerkezetét, szervesanyagának mind nagyobb része széndioxidá és vízzé alakul, az ásványi alkotórészek tehát viszonylag feldúsulnak. Ha a talajvízszint nincs túl mélyen s így

a felső réteg nem szárad ki teljesen, szervesanyag tartalma azonban száraz-anyagra számítva 60% alá csökken, a tőzegréteg lápfölddévá válik. Ha a talajvíz annyira süllyed, hogy a felső szerves réteg (tőzeg vagy lápföld) 30—35% nedvességtartalom alá ki tud száradni, úgy a szerves kolloidok irreverzibilis módon elvesztik gél állapotukat, és a továbbiakban vizet egyáltalában nem, vagy alig vesznek fel. Ez a kotu. Ilyenné változik nemcsak a lápföld, hanem a lecsapolt tőzegréteg felső része is, ha a talajvízszint hirtelen lesüllyedése és kiszáradása következtében a tőzeg elbomlására, humifikálódására még nem is volt elegendő idő. A kotu tehát tőzegeből vagy lápföldből is állhat.

Ezek előrebocsátása után javasoljuk a következő definíciót: „Kotu az a lápi eredetű, fekete vagy szürkésfekete színű, felső talajréteg, amelyben a szervesanyag-tartalom száraz anyagra számítva legalább 20%, szervesanyaga a kolloidális szerkezetét elveszítette, szárazon morzsalékos, a vizet csak kis mértékben szívja fel.”

Ezen definíció elfogadása esetén javasoljuk a talajosztályozás felsorolásán a következő változtatásokat: „Tőzeg láptalajok típusába tartozó szelvényekben közvetlenül a gyeptakaró alatt kezdődő, legalább 20 cm vastag tőzegréteg található.”

Javaslatunkban az eredeti legalább 50 cm tőzegréteg helyett a legalább 20 cm-es tőzegréteget javasoljuk. A tőzegszabvány tőzegtelepeknek tekinti a legalább 20 cm vastag tőzegrétegtől területet. A rétegvastagságnak javaslatunk szerinti csökkentését a mezőgazdasági szempontok is indokolják, mivel a már 20 cm feletti tőzegréteg a talaj hasznosítását lényegesen befolyásolja.

„Kotus tőzegláptalajok felszínén a tőzeget koturéteg borítja, mely gyakran csigahéjas. A szelvény további részében, esetleg közbeékelte homok vagy iszapréteg után legalább 20 cm vastag tőzegréteg található.”

Új altípusként javasoljuk ide felvenni: „Elásványosodott fedőrétegtől tőzeg láptalaj. Ugyanaz mint az előbbi, de a koturéteg helyett 20% szervesanyag-tartalom alatti fedőréteg borítja a tőzeget.”

„Tőzeges láptalajok felszínén a tőzeget koturéteg borítja, és az ez alatt fekvő tőzegréteg vastagsága kisebb, mint 20 cm.”

Ide is új altípusként javasoljuk felvenni: „Elásványosodott fedőrétegtől tőzeges láptalaj. Ugyanaz mint az előbbi, de a koturéteg helyett 20% szervesanyag-tartalom alatti fedőréteg borítja a tőzeget.”

„Kotus láptalajok szelvényében tőzegréteget már nem találunk. Rend szerint sok csigahéj van bennük, stb. . . . A kotus réteg szervesanyag-tartalma legalább 20%, színe fekete vagy szürkésfekete.”

A dolgozatban 10% legalacsonyabb szervesanyag-tartalom helyett 20%-ban javasoljuk a kotu szervesanyag-tartalmának alsó határát. Ezzel egyrészt megmaradunk a Sigmond-féle talajrendszer elfogadott osztályozásánál, melyben a szervesanyagok szervesanyagának mennyiségét 20% felett szabja meg, másrészt összhangban maradunk az országos tőzegszabványban a lápföld definíciójával, mely szintén legalább 20% szervesanyag-tartalmat kíván meg.

A dolgozatban felvett osztályozás kiegészítéseként javasolt elásványosodott fedőrétegtől két altípus azért szükséges, mert vannak olyan láptalajok, ahol a tőzeget nem kotu, hanem 20%-nál alacsonyabb szervesanyag-tartalmú réteg (homok, agyag, stb.) borítja.

A dolgozatba foglalt osztályozás megtartása esetén javaslatunkat a fentiekben foglaltuk össze. Ezek alapján az 1. táblázat a következőkben módosulna:

Hazai láptalajok osztályozása

Talaajtípus		Altípus	Változat
Láptalajok	Mohaláptalaj		
	Rétláptalaj	Tőzegláptalaj Kotus tőzegláptalaj Elásványosodott fedő- rétegű tőzegláptalaj Tőzeges láptalaj Elásványosodott fedő- rétegű tőzeges láptalaj Kotus láptalaj Lápos réti talaj	Szerves és ásványi részek aránya, szervesanyagré- teg, uralkodó tőzegképző növényzet, tőzeg minő- sége (rostos, vegyes, érett), vastagsága, talaj- képző kőzet minősége, karbonáttartalom, an- nak eloszlása, tavi mész, mészköpad, glejesség, vaskőfok aciditás viszo- nyok alapján

Az 1. táblázatban a harmadik talajtípusként felvett „lecsapolt és telkesített síkláptalajok” talajtípus elhagyását javasoljuk. Ez egyrészt egyszerűsíti az osztályozást, másrészt ez inkább művelési mód, mely rövid időn belül változhat. A művelési mód kétségtelenül módosít a talajon, de akkor hasonlóképp fel kellene venni a réti talaj, alagesővezett réttalaj, aljtrágyázott homoktalaj-osztályozást is.

A kotu fogalmának nehéz definíciója, valamint az ebből eredő sok félreértés miatt a magunk részéről helyesebbnek tartanánk a „kotus” talajmegjelölés elhagyását. Helyette a szerves talajok mezőgazdasági hasznosíthatósága, a tőzgebányászat, valamint a magyar tőzegszabvány és a nemzetközi irodalomnak megfelelően új osztályozást javasolunk. Ezen osztályozás alapja a tőzeg és a lápföld szabványosított definíciója. A szabvány szerint (MNOSZ 10 504—53):

„Tőzeg a felhalmozódott és bomló növényi részekből keletkező, barnától feketéig változó színű, természetes nedves állapotában lágy, igen vízdús szervesanyag, amely — szárazanyagára számítva — legfeljebb 40% szervesetlen anyagot tartalmaz.”

„Lápföld a szárazanyagra számítva 40%-nál több, de legfeljebb 80% szervesetlen anyagot tartalmazó tőzeges talaj.”

E definíciókkal összhangban az alábbi osztályozást javasoljuk:

1. *Lápföldtalaj*, tőzegréteg nélkül vagy legfeljebb 20 cm vastag tőzegréteg. Ez ismét lehet:

a) sekély lápföldtalaj, tőzegréteggel együtt legfeljebb 50 cm vastag.
b) Mély lápföldtalaj, tőzegréteggel együtt 50 cm-nél vastagabb lápföldréteggel.

2. *Tőzegláptalaj*, melynek szelvényében közvetlenül a gyeptakaró alatt kezdődő legalább 20 cm vastag tőzegréteg található. Ismét lehet:

a) Sekély tőzegláptalaj, 20—50 cm közti tőzegréteggel.
b) Mély tőzegláptalaj 50 cm-nél vastagabb tőzegréteggel.

3. *Lápföld fedőrétegű tőzegláptalaj*. Ez lehet:

a) Sekély lápföld fedőrétegű és sekély tőzegrétegű tőzegláptalaj, melynek lápföldrétege 30 cm-nél, tőzegrétege pedig 50 cm-nél vékonyabb.

b) Sekély lápföld fedőrétegű és mély tőzegrétegű tőzegláptalaj, amelynek lápföldrétege 30 cm-nél vékonyabb, tőzegrétege pedig 50 cm-nél vastagabb.

c) Mély lápföld fedőrétegű és sekély tőzegrétegű tőzegláptalaj, 30 cm-nél vastagabb lápföld-, és 50 cm-nél vékonyabb tőzegréteggel.

d) Mély lápföldrétegű és mély tőzegrétegű tőzegláptalaj, 30 cm-nél vastagabb lápföld- és 50 cm-nél vastagabb tőzegréteggel.

4. *Elásványosodott fedőrétegű tőzegláptalaj.* Mint az előbbi, de a lápföldréteg helyett 20% szervesanyag-tartalom alatti fedőréteg borítja a tőzeget. Négy altípusa lehet:

a) Sekély fedőrétegű és sekély tőzegrétegű tőzegláptalaj,

b) „ „ és mély „ „

c) Mély „ és sekély „ „

d) Mély „ és mély „ „

Érkezett: 1960. október 24.